

Hope College

Hope College Digital Commons

Van Raalte Papers: 1840-1849

Van Raalte Papers

4-23-1840

Letter from H. J. Koenen to G. Groen van Prinsterer

H. J. Koenen

Henry ten Hoor

Follow this and additional works at: https://digitalcommons.hope.edu/vrp_1840s

The original documents are held in the National Archives of the Netherlands. This digitized material is intended for personal research/study only. The original documents may not be reproduced for commercial use in any form or by any means, electronic or mechanical, without permission in writing from the [National Archives of the Netherlands](#).

Recommended Citation

Koenen, H. J. and ten Hoor, Henry, "Letter from H. J. Koenen to G. Groen van Prinsterer" (1840). *Van Raalte Papers: 1840-1849*. 7.

https://digitalcommons.hope.edu/vrp_1840s/7

This Book is brought to you for free and open access by the Van Raalte Papers at Hope College Digital Commons. It has been accepted for inclusion in Van Raalte Papers: 1840-1849 by an authorized administrator of Hope College Digital Commons. For more information, please contact digitalcommons@hope.edu.

April 23, 1840

A letter of H. J. Koenen to G. Groen Van Prinsterer concerning the Afscheiding movement. Koenen mentions Gezelle Merburg and Van Raalte because he learned that they may be returning to the Hervormde Kerk. Koenen is pessimistic about the future of the Separatist movement.

In Dutch; Translation by Dr. Henry ten Hoor

Printed original in the Groen Van Prinsterer Archives, Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, Rijksarchief, Zuid Holland, item 442, pp. 313-315.

[In a footnote on page 315, there is mention of the RCA missionary, Jacob Ennis, who served in the Borneo mission. This is interesting and shows that RCA people had contact with people in the Netherlands and Dutch government prior to the emigration movement in 1846. Thomas De Witt of the Collegiate Church was also knowledgeable about the Netherlands and people there.]

laten liggen, vóór dat ik ze kon uitlezen. En omdat ik u mijne opinie over het eerst gelezene heb medegedeeld, wil ik niet terughouden, wat ik over het laatste gedeelte denk. Het komt mij voor, dat gij dingen verlangt, die thans onmogelijk zijn. Het funderen onzer constitutie op het door u bedoeld fundament, zou een bloote klank blijven, wanneer de menschen zelve niet veranderen: en veranderen en verbeteren die, dan doet de vorm of letter eener Grondwet zeer weinig af, of is ze bijkans onverschillig. De menschen *door* een constitutie te veranderen, is onmogelijk. — Ook zou ik van u eene lange explicatie moeten vorderen, wanneer ik mij aangetoond wenschte te zien, dat werkelijk thans het Christendom overal uitgesloten is: ik zie dat niet in: of is alles uitgesloten, waar men niet alle oogenblik van spreekt en meê pronkt? Ik geloof, dat wij in dit punt zeer van elkander verschillen. Maar de fiducia ziende, waarmede gij spreekt, kom ik wel eens op 't verlangen om het u te hooren demonstrenen: want stijfhoofdig ben ik niet en ik wil gaarne mijne redenen laten overtuigen. Bij gelegenheid dus; —.

442. H. J. KOENEN AAN GROEN, 23 April 1840¹⁾.

Ik dank u zeer voor de toezending van het Advies der Consistories²⁾ te Orleans over de zaak der nieuwe Kerkorde. Juist had ik eenige dagen te voren over dit onderwerp eene zeer uitvoerige conversatie gehad met Huët. Het komt mij niet onwaarschijnlijk voor, dat het Fransche Gouvernement op het denkbeeld gekomen is om tot dezen maatregel thans over te gaan, op het voorbeeld, en wellicht volgens inlichtingen van het Belgische Ministerie dat, volgens hetgeen Bähler ons voor eenige maanden mededeelde, aan de Protestanten in hun Land eene zoodanige organisatie heeft opgelegd volgens een ontwerp van den Adviseur Janssen; en zoo zou dan de man, van wien *onze* kerkelijke organisatie is uitgegaan ook diegene zijn, aan wien de Fransche Gereformeerden dit geschenk te danken hadden. Wat de zaak zelve betreft, ik erken dat ik van dit Haagsche Jansenisme op verre na geen voorstander ben. Evenwel gevoelde ik de noodzakelijkheid om de zaak van beide kanten te beschouwen en Huët die mij daartoe mede aanspoorde, leende mij eenen Brief over het onderwerp, van Coquerel³⁾, geschreven naar aanleiding van een anderen door Lutteroth⁴⁾. — Ik acht mij, ook na het lezen dezer stukken en van hetgeen de *Archives* er over hebben in het midden gebracht, nog niet genoegzaam omtrent de zaak zelve in haar vollen omvang ingelicht. Evenwel moet ik zeggen, dat de Brief van Coquerel terwijl hij aan den eenen kant nieuwe bewijzen geeft van des schrijvers blinde vooroordeelen tegen sommige leerstukken zijner kerk, toch omtrent de kerkorde eenige mijns inziens juiste opmerkingen bevat; aantoonende dat de tegenwoordige staat van anarchie in de Gereformeerde Gezindte tot zeer zwaarwichtige misbruiken heeft aanleiding gegeven; dat het wantrouwen tegen het Gouvernement sommige maatregelen eenigzins scheef door velen doet

1) Uit Amsterdam.

2) Vgl. *Archives du Christianisme*, Paris, 1840, p. 37/8. Vgl. voor de nieuwe kerkorde *op. cit.*, p. 25, 33, 41, 50, 57, 74, 79, 85, 96, 101, 141.

3) A. Coquerel: *Lettre à un pasteur*; vgl. *Archives du Christianisme*, 1840, p. 45. Groen kende hem sedert 1826; vgl. *Jhr. Mr. L. W. H. de Saeverin Lohman: Groen in Parijs in Onze Eeuw*, III, Haarlem, [1913], p. 96.

4) [H. Lutteroth:] *Lettre d' un Laïque à un Pasteur, sur le projet d' ordonnance portant règlement d'administration pour les Eglises réformées*, Paris, 1840, vgl. *Archives du Christianisme*, 1840, p. 33.

23/4 '40

beoordeelen; dat de *Archives* en vele vrienden der Société Evangélique op onderscheidene punten van kerkregeling Independentsche, vooral Amerikaansche beginselen hebben aangenomen, en van vele door de vroegere Fransche Gereformeerden onder het régime van het Edict van Nantes aangekleefde, zijn afgeweken. Eindelijk mag toch ook wel het zitten van Ad. Monod¹⁾ en eenige andere mannen van erkende godvrucht en zuivere beginselen in de Consulerende Commissie, als een waarborg worden beschouwd tegen vele bedoelingen, die aan de voorstanders van het Project worden geweten. — Ik erken dat aan den anderen kant elke meerdere of mindere inmenging van het wereldlijk gezag in kerkelijke zaken te duchten is. Ik weet, dat men van eene Overheid die   f aan het Ongeloof   f aan het Bijgeloof moet zijn toegedaan, weinig te hopen, veel te vreezen is. Ik geef toe, dat elke verandering te duchten is, waarvan de heilzame gevolgen niet klaarblijkelijk zijn aangewezen. — Maar ik houd toch ook dit vast, dat door de meeste leden der Evangelische partij op het punt van Staats- en Kerkrecht door den invloed van Engelsche Dissenters en Amerikaansche Kerkelijken beginselen worden gehuldigd, welke geenszins die der oude Gereformeerden zijn. Ik geloof dat wij ons wel moeten wachten om die beginselen niet onvoorwaardelijk goed te keuren, en te meenen dat die Evangelisch-gezinden, omdat zij meer opgewekt of rechtzinnig zijn, op alle punten onbepaald gelijk zouden hebben; en dat er eene zeer uitgebreide en *en détail* gaande kennis toe behoort om den staat van zaken op zulk eenen afstand volledig en op goede gronden te beoordeelen. — Ziedaar omtrent, Waarde Vriend, het resultaat mijner conversatie met Huët. Hij sprak zeer billijk en gematigd ook over de Afgescheidenen, maar merkte toch zeer juist op, dat er eene groote mate van kennis en wijsheid toe moet gevonden worden in de Gemeenten, om zulk eene democratische inrichting, als zij hebben aangenomen, wenschelijk en mogelijk te maken. De twisten en scheuringen zijn vooral te vreezen, waar het individu, bij volstrekte onafhankelijkheid van de Overheid, zulk een   ver-wegenden invloed bekomt. — Ik verneem, dat Gezelle Meerburg²⁾ zou verzoeken in de Kerk weder te worden aangenomen en dan wellicht te Aalst predikant zou worden. Men zegt dat Van Raalte hem spoedig volgen zou³⁾. Hengstenberg schreef mij dezer dagen, dat Koningsberger⁴⁾ ook van de Scheidingsbeginselen los is en verlangt om in de Hervormde Kerk te worden geplaatst⁵⁾. Ook is H  veker en Lijsen⁶⁾ op het punt van in de Kerk terug te keeren. Dit verwondert mij niet. Het blijkt, helaas, dat er veel liberalismus was onder de drijfveren, die Scholte e. s. zich aan hunne vroegere Gemeente hebben doen onttrekken, veel zucht om zelve iets op te richten, te regeren, te besturen. Ik vrees dat onze Gescheidene Gemeenten hunne schoonste

1) Ad. Monod (1802-1856); thans prof. theol. te Montauban; vgl. *Briefw.*, I.
 2) G. F. Gezelle Meerburg (1800-1855); 1833/5 pred., 1835/55 Afg. pred. te Almkork.
 3) Voor wat hier van Gezelle Meerburg en Van Raalte wordt gezegd, schijnt geen grond te bestaan; de geruchten hielden waarschijnlijk verband met interne moeilijkheden in den kring der Afgescheidenen, vgl. *H. Bouwman: De Crisis der Jeugd*, Kampen, 1914. *
 4) V. Koningsberger (1800-1863); 1835 stud. theol. te Genève, 1838 te Berlijn; 1842 pred. te Maria-Hoorebeke, 1851 te Koudekerke, 1854 te Hodel, 1857 te Pijnnaart; vgl. *PG*.
 5) Vgl. *Archiefstukken*, III, p. 167, noot 41, waar ook levensbijzonderheden.
 6) D. Lijsen (1802-1879); papierverkooper, Appelmarkt 51, een der eerste Afgesch. te Amsterdam, te wiens huize oefeningen werden gehouden; 1840 mede-oprichter Chr. leesbibl. Hij is 25 Febr. 1841, zijn schoonvader H. H  veker 19 Dec. 1840 weer Hervormd geworden. Vgl. hun brieven aan den Kerkerand der Ned. Herv. Gemeente te Amsterdam, Archief Ned. Herv. Gemeente te Amsterdam, Kd. 182, nos. 9 en 8.

Groen van Prunsterwe-Papier
 Den Haag Koninklijke Bibliotheek

dagen (zoo er die geweest zijn) onder de vervolgingen gehad hebben, en dat de vrijheid hun een gevaarlijk geschenk geweest is. -----

443. GROEN AAN H. J. KOENEN, 26 April 1840¹⁾.

----- Volgens uwe berigten zou de Afscheiding spoedig te niet gaan. Dit was wel, een weinig vroeger of later, te voorzien. Maar het is jammer. Liever had ik gezien dat wij Dissidenten als in Zwitserland gehad hadden, geschikt om in de kerk naijver te wekken. En dan had de terugkeering het gevolg van het herstel der kerk kunnen zijn. Thans zullen de naam-Christenen juichen. -----

444. GROEN AAN C. J. VAN ASSEN, 30 April 1840²⁾.

----- Gaarne had ik 's avonds nog even bij u gekomen, maar ik bleef hiertoe te lang bij den Heer Luzac. Met veel genoegen sprak ik hem; het spijt mij wel dat er in ons land tusschen degenen die het wel meenen, al is het ook met aanmerkelijk verschil van inzichten, zoo weinig wisseling van denkbeelden bestaat. 's Ochtends was ik bij Bake, dien ik sedert een aantal jaren niet had ontmoet; en ook deze visite was mij regt aangenaam³⁾. -- Het schijnt dat Z. M. en de Tweede Kamer het nog niet eens kunnen praten of schrijven. Ik ben zeer benieuwd of de Kamer het wagen zal *casu quo* eene Credietwet goed te keuren, zonder de zaak der Grondwet eenigzins op orde te hebben. Indien zij dan onmiddellijk naar huis gezonden wordt, wat dan? -- Hebt gij Prof. Welcker uit Bonn⁴⁾ gesproken? Ik miste hem juist door mijn uitstapje naar Leiden. -- Nog had ik vandaag een bezoek van een Noord-Amerikaanschen zendeling⁵⁾, die lang in onze Oost-Indische Colonien was geweest, een man die mij zeer beviel; vol Christelijken ijver met Christelijke gematigdheid gepaard: hij betreunde zeer dat, op Java alle godsdiensten vrij zijn, gelijk hij zich uitdrukte, *behalve de Christelijke*. --

445. GROEN AAN W. DE CLERCQ EN MEVROUW DE CLERCQ, 12 Mei 1840⁶⁾.

----- Met onze politieke zaken gaan wij niet vooruit: men verwacht algemeen dat de begrootingswetten alweder verworpen zullen worden, en wat dan? De Koning brengt zich hoe langer hoe meer in moeilijkheden en ik moet erkennen niet te begrijpen hoe hij zich op den duur weder uit dat zamenweefsel loswikkelen zal. -----

446. GROEN AAN J. T. BODEL NIJENHUIS, 18 Mei 1840⁷⁾.

Hiernevens den *Noord-Brabandef* in dank terug⁸⁾. Doch zend mij dien maar niet meer; ik vind het blad niet zeer belangrijk en geloof ook dat het zelfs bij de R.-C. veel minder invloed heeft dan de *R.-C. Stemmen*. ----- Naar mij voorkomt, is de toekomst door het toegeven op het stuk der Ministeriële Verantwoordelijk-

1) Archief Koenen. -- Uit 's-Gravenhage.

2) Uit 's-Gravenhage.

3) Vgl. nos. 436 en 441; met dit bezoek aanvaardde Groen de door Bake toegestoken hand.

4) F. G. Welcker (1784--1868); 1809 prof. ord. te Giessen, 1816 te Göttingen, 1819 te Bonn; philoloog en archeoloog; schreef *Alte Denkmäler erklärt*, Göttingen, 1849/64, Bd. I/V.

5) Vgl. no. 442*: 'Heden of morgen komt de Leeraar der Ned. Herv. Kerk in Noord-Amerika, Mr. Ennis, bij u in Den Haag, om over de godsdienstige belangen onzer Koloniën te spreken'. Vgl. *Stemmen en Beschouwingen*, II, Mei 1840, p. 308/14: *De Koloniën*. ✓

6) Archief De Clercq. -- Uit 's-Gravenhage.

7) Uit 's-Gravenhage.

8) Vgl. pag. 311, noot 4; *Bijlagen*, no. 32.

1

H.J.Koenen to Groen, 23 April 1840

Thank you very much for sending me the Advice for Consistories to Orleans about the matter of the new Church order. A few days before I had had a very elaborate conversation with Huet. I am not certain that the French Government did not come on to this idea to go over to this regulation on the example, and likely following, the information of the Belgic Ministry that, following what Bahler told us some months ago, set up such an organization for the Protestants in their land after a plan of Advisor Jansen, and so the man from whom our ecclesiastical organization came may also be the one whom the French Reformed had to thank for this gift. As to the matter itself, I admit that I am a long way from being a supporter of this Hague Jansenism. However, I felt the need to view the matter from both sides, and Huet, who encouraged me, lent me a letter of Coquerel about this subject, written on the occasion of another by Lutterol. I consider myself, even after reading these pieces and what the Archives brought to us, not sufficiently informed about the matter in all its ramifications. But I must also say that the letter from Coquerel, while on the one hand he gives new evidence of the writer's blind prejudice against some doctrines of his church, yet about the Church order he understands certain of my insights precisely and demonstrates that the present state of anarchy in the Reformed Denomination has given occasion to very weighty abuses; that the distrust of the Government makes many judge some of the rules somewhat inaccurately; that the Archives and many

✓

friends of the Evangelistic Society have accepted the Independent, especially American, principles on various points of Church order and have abandoned much of the earlier French Reformed connected with the regime of the Edict of Nantes. And also it may perhaps be found in Ad. Monod and certain other men of recognized piety and pure principles in the Consulerende Commission, and may be seen as a defense against many purposes that have become known to the supporters of the Project. I recognize that on the other hand every large or small mixing in of the worldly authority in ecclesiastical matters is to be feared. I know that from Government which is dedicated to either disbelief or superstition there is little to be hoped and much to be feared. I agree that every change, of which the wholesome results are not clearly seen, must be feared. But I also insist on this that most members of the Evangelistic Party hold to principles regarding State- and Church-Rights influenced by English Dissenters and American church-goers, and these principles are in no way like those old Reformed ones. I believe that we will have to wait a bit before we can accept those principles unconditionally, and expect that those Evangelistic denominations, because they are more energetic and more orthodox, would be alike on all unclear points; and that there is one very general and detailed knowledge to be able to evaluate from such a distance, the state of business on complete and true grounds. So see, dear friend, the result of my conversation with Huet. He spoke very wisely and temperately about the Separatists, but did observe exactly that

a great deal of knowledge and wisdom must be found in the Congregation to make such a democratic organization as they have accepted desirable and possible. Quarrels and schisms are especially to be feared, where the individual, by absolute independence from the Government disagrees with so dominating an influence. I notice that Gezelle Meerburg was going to ask to be accepted again by the Church and that very likely he would become the preacher at Aalst. It is said that Van Raalte would follow him soon.³ Hengstenberg wrote me recently that Koningsberger is free from the Separatist principle and desires to be placed in the Reformed Church. Hoveke and Lijzen are also on the point of returning to the Church. I am not surprised. It looks, alas, as if there was much liberalism in the motives which Scholte and company did away with in their earlier Congregations, great desire to set up something oneself, to rule, to direct. I fear that our Separatist Congregations have had their best days (if there were any) during the persecution, and that freedom has become a dangerous gift to them.

3. There seems to be no basis for what is said here about Gezelle Meerburg and Van Raalte; the reports apparently had reference to internal troubles in the circle of the Separatists. See H. Bouwman: De Crisis der Jeugd, Kampen, 1914,

. ten

5. [Footnote from letter 444, Groen to C.J.Van Assen, 30 April 1840]

See No. 442:" Today or tomorrow a Minister of the Dutch Reformed Church in North America, Mr. Ennis, is coming to see you in The Hague, to speak about the religious concerns of our Colonies." See Stemmen and Beschouwingen, II, May 1840, p. 308/9, De Kolonien.

Tr.: H. ten Hoor